

SEZNAM VYOBRAZENÍ V TĚXTU

1. První fáze stavby valašské plti. Tesané trámy leží na třech podvalinách na šikmém břehu řeky Bečvy. Kresby č. 1—8 pořídil podle instrukcí autora Fr. Brüstl.

2. Druhá fáze stavby valašské plti. Na tesané trámy, spojené na přední i na zádi „jehlicemi“, „příslučkovanými“ vitrami, kladly se napříč plti dvě tři vrstvy prken, na nichž ležela různé dlouhá kulatina.

3. Detaily upevnění „jehlice“ houžvemi, resp. vitrami, a dřevěnými klíny k trámům.

4. Způsob kladení prken na plť, zvaný „zamykání“.

5. Kroucení houžve z viter.

6. Třetí fáze stavby valašské plti. Na základ popsáný v druhé fázi se pokládalo několik vrstev prken, jež se upevnily „zapjatoými“ dřevy po obou stranách plti. Obrázek znázorňuje pokládání jednoho ze „zapjatoých“ dřev.

7. Detail přední valašské plti. Mezi spodním a horním „zapjatoým“ dřevem je napnuta houzev, za níž se vtlučoval „žebrák“, tj. výplň ze štípaných prken, kulatiny apod.

8. Celkový pohled na valašskou plť. Vpředu jsou upevněna dvě, vzadu jedno veslo, uprostřed plti je tzv. „hránka“ z prken.

9. Martin Benka, Pltník. Kresba tuší z roku 1935. Slovenské národní múzeum — ateliér M. Benky, inv. č. 763.

10. Vývoz karpatského dřeva. Šrafovanými šipkami jsou označeny směry vývozu na pltích, černými pak jejich pokračování prostřednictvím lodní dopravy.

SEZNAM VYOBRAZENÍ V PŘÍLOZE

1. Nejstarší zpráva o plavení dříví po řece Bečvě. Zápis púhonu z roku 1582, text je přepsán v pozn. 6 této knihy. SA Brno, Olomucká Kniha Púhonův od let 1580 do 1585, sv. 30, fol. 460.

2. Výsek z mapy částí Pobečví a Pomoraví, pořizené u příležitosti sporu arcibiskupa pražského s Arnoštem Leopoldem hrabětem z Salva o mlýnskou vodu v letech 1705—1707. Čís. 56 je označen mlýn na chropyňském rameni Bečvy, po němž valašští pltaři sjížděli do řeky Moravy. SA Brno, D22 č. 716.

3. Výsek z panoramatického obrazu města Hodonína z počátku 18. století; primitivní dřevěné mosty, jež byly jednou z největších překážek pltařů. Archiv města Brna.

4. Charakteristická pila-valaška v Lužné u Vsetína, fotografie z roku 1894. Okresní muzeum ve Val. Meziříčí, fotoarchív XLVII/1.

5. Poslední selská pila-valaška na Vsetínsku (pila u „Čudů“ v Malé Stanovnici, obec Karolinka). Reprodukce fotografie z 20. let. Okresní muzeum Vsetín, fotoarchív, nesign.

6. Interiér jednolostové pily-valašky z Leskovce u Vsetína, foto P. Tučný 1942.

7. Valašští pltaři na Bečvě u Přerova na přelomu 17. a 18. století. Dvě plti v popředí, třetí a čtvrtá za kostelem, označeným čís. 5. Výsek z kolorovaného panoramatického plánu „Stadt Prerau ob dem Fluss Betschwa“, Archiv města Brna, knihovna Mitrovského, odd. D. H. Hoffera 30/90 a.

8. „Pltař na Bečve z Wsetinských hor“ — kolorovaná kresba J. H. A. Gallaše z jeho rukopisu „Walassi w kragi Přerowském“, Knihovna Národního muzea v Praze, odd. rukopisů, II F 12.

9. Pltaři na Bečvě (při ústí Rožnovské Bečvy u Val. Meziříčí), kolorovaná kresba patrně F. Slámy z Jarcové v jeho rukopise „Zprávy o živnosti pltařské na Moravském Valašsku“ asi z let před rokem 1892, muzeum ve Val. Meziříčí, nesignováno.

10. Řeka Bečva u Přerova v místech, kde bylo až do konce 19. století jedno z největších vazišť plti. Foto R. Jeřábek 1958.

11. „Svázky“ (celé plti) na Váhu u Piešťan, v pozadí lano pro pltníky nebezpečného převozu

přes řeku. Litografie W. F. Schlotterbecka (23. 2. 1777—6. 4. 1819 z díla A. v. Mednyánského „Malerische Reise auf dem Waagflusse in Ungern“, Pest 1826, u str. 10. — Původně vydal Schlotterbeck soubor těchto obrazů, litografovaných J. Fischerem, ve dvou sešitech pod názvem *Ferspektiven auf dem Waagflusse in Ungarn*. Na obr. Podhradí u tit. listu knihy Mednyánského je mylně uvedeno Schlotterbeckovo jméno jako J. W.

12. Poloplň liptovského typu u pověstné nebezpečné skály Margity ve Strečňanské těsnině u Žiliny. Vpředu ovládají plň dva muži, vzadu jeden. Z prken je uprostřed plti postaven přístřešek, zvaný „koliba“, pod ním a na něm náklad zboží. Z cit. díla Mednyánského, u str. 38.

13. Poloplť liptovského typu na Váhu u Ružomberka. Obr. W. F. Schlotterbecka z cit. díla Mednyánského, u str. 26.

14. Poloplť na Váhu u Lúky. Obr. W. F. Schlotterbecka z cit. díla Mednyánského, u str. 96.

15. Poloplť na Váhu u Seredu. Vpravo několik poloplť upoutaných u břehu. Obr. W. F. Schlotterbecka z cit. díla Mednyánského, u str. 116.

16. Oravský pltník na Váhu, kresba Jaroslava Věšina z roku 1884, Světozor XIX, 1885, str. 744. Plň oravského typu, veslo je upoutáno na „jarmu“.

17. „Krstný list“ předního pltníka z konce 19. století. Podle originálu reprodukoval J. Bohúň, Pltnická odprava, Tovaryšstvo III, 1900, str. 273. Kresba zobrazuje „svázok“ (celou plň) liptovského typu s vesly upevněnými na „kuželu“. Proporce plti jsou ovšem značně zkresleny.

18. Sbjení plti na „plavisku“ na Váhu, fotografie z konce 19. století, reprodukována J. Bohúňem, Pltnická odprava, Tovaryšstvo III, 1900, str. 272.

19. Nakládání plti fezivem u pily při Váhu v Liptovském Sv. Mikuláši na konci 19. století. *Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild, Ungarn V/1, Wien 1898, str. 398.*

20. Typy slovenských plť: a) nelicovaná poloplň, zvaná „koza“ nebo „táčka“, b) licovaná poloplň oravského typu s „jarmikom“, c) licovaná poloplň liptovského typu s „kuželom“, d) svázok, tj. celá plň, e) „trojka“ čili „mitvanica“, f) „cúg“, tj. pár celých plť. Podle A. Polonce, *O pltnictve na Slovensku, Sborník Slovenského národního múzea XXXVI—XXXVII, 1942—43, str. 190.*

21. „Smery“ (starý a nový život), reprodukce olejomalby národního umělce M. Benky z let 1922—23.

22. „Pltník“. Reprodukce olejomalby národního umělce M. Benky.

23. „Pltníci“. Reprodukce dřevorytu F. Duši z cyklu „Dolu Váhom“.

24. Lodní mlýn na Váhu poblíž Piešťan. Reprodukce pohlednice, vydané R. Prombergem v Olomouci ve sbírce *Národní typy Iudové, ser. XX, č. 10.*

25. Slovenští pltníci u nelicované poloplti. Reprodukováno z knihy E. Troppera, *Slovenen, Brünn-München-Wien 1944.*

26. Malé vory na Visle u Krakova, připravované z karpatských přítoků, podle rytiny Vishera ze 17. století, *Encyklopedia staropolska I, Warszawa 1939, str. 330.*

27. Vazíště plti u obce Uščeriki na Čeremoši, v popředí huculský typ plti vázané bez vořiny, v pozadí mříž na zachycování splavovaného dřeva, podle fotografie kreslil V. Brechler, *Světozor XVI, 1882, str. 488.*

28. Huculská plň: 1. kulatina, 2. „stolek“ k upevnění vesla, 3. „deska“ vesla, 4. oska, na níž je veslo navlečeno, 5. „drugar“, tj. žerď vesla, 6. nebozez, 7. šikmé setnutí kulatiny vpředu plti. Podle W. Szuchiewiczze, *Huculsczyzna I, Lwów 1902, str. 214.*

29. Huculští dřevaři na „klauzu“. Podle fotografie z konce 19. století. Fotoarchív Semináře pro etnografii a folkloristiku filosofické fakulty v Brně.

30. Huculští dřevaři od Koľomyje. Podle fotografie z 90. let 19. století. Fotoarchív Semináře pro etnografii a folkloristiku filosofické fakulty v Brně.

31. „Pramen“ na Otavě pod Zvíkovem. Foto R. Jeřábka 1960.

32. Otavští plavci sjíždějí s pramenem do Vltavy pod Zvíkovem. Foto R. Jeřábka 1960.